

«PAN PIPES» IN TRIBES SPIRITUAL CULTURE OF THE NEOLITHIC – BRONZE AGE

Olijnyk Olga, Candidate of Art Criticism, Associate Professor
Lviv National Music Academy n.a. M. V. Lysenko, Lviv

The paper examines the multi-pipe aerophon («Panpipe»), which existed in the musical and instrumental culture of tribes during the Neolithic-Bronze Age. Its sacred significance was determined as an indicator of high social status (chiefs, priests), as well as the relationship with the transition cycle rites and its function of attribute-mediator. The Panpipe imitations in children's graves had an important semiotic status in the transition rituals. Incomplete flutes in the burials were thought as «antonym» of the technically completed instrument and associated with the Other World.

Key words: Multi-pipe aerophon, music archaeology, Neolithic – Bronze Age, musical and instrumental culture, Panpipes.

UDC.78.481

«PAN PIPES» IN TRIBES SPIRITUAL CULTURE OF THE NEOLITHIC–BRONZE AGE

Olijnyk Olga, Candidate of Art Criticism, Associate Professor
Lviv National Music Academy n.a. M. V. Lysenko, Lviv

Aim of this paper – to study the semantics and functions of Panpipe in the ritual and ceremonial practices and myth-religious views of the population during Neolithic- Bronze Age.

Research methodology. The paper applies the archaeological research and organological methods that allow determining the semantics and features of musical instruments in ceremonial and ritual practices, religious, mythological, and philosophical beliefs of ancient peoples.

Results. Multi-pipe aerophon of the Neolithic-Bronze Age, which is traditionally called «Panpipe», has not yet become in the scientific literature a subject of organological research. The origin of this instrument is associated with the legend of the god Pan, which emerged, like the instrument itself, in the II millennium BC. The discovery of this instrument at the territory of Ukraine indicates the lower chronological limit of this instrument existence within the territory of Europe – IV millennium BC. The largest number of «Panpipes» comes from archaeological materials of Bronze Age (III – early I millennium B.C.). They are found only in the graves of the high social status members – chiefs and priests, as well as in children's graves. As a priestly attribute the Panpipe made of bird bones served as a mediator in communication with gods and ancestors. The shape, material, and decorations represent certain informative code. The instrument's pipes symbolize the sacred bird and correlate with three areas of space – upper, middle, and lower worlds. Instrument's decoration embodies anthropomorphic deity. Flutes-deities in children's graves served as the guides in the world of gods and ancestors.

Novelty. The archaeological artefacts – so-called Panpipes from the burial of Neolithic – Bronze Age were introduced for the first time to the musical archaeology.

Practical significance. This paper has a practical implication for convergence of archaeologists and instrument experts' work in the field of study of musical and instrumental culture of Neolithic – Bronze Age, particularly localized in Ukraine.

Key words: Multi-pipe aerophon, music archaeology, Neolithic – Bronze Age, musical and instrumental culture, Panpipes.

Надійшла до редакції 30.11.2016 р.

УДК 78.481

ДЗВІНОЧКИ ТА ДЗВОНИ В КИТАЙСЬКІЙ ІНСТРУМЕНТАЛЬНІЙ КУЛЬТУРІ
ДОБИ БРОНЗИ

Чень Наньпу, пошукувач Львівської національної музичної
академії ім. М.В. Лисенка, заступник директора,
Музичний коледж «Qin Yun», м. Леншань, провінція Сичуань, Китай
15006539994@qq.com

Стаття присвячена вивченню ідіофонів – дзвіночків та дзвонів доби бронзи, виявлених в археологічних розкопках на території Китаю. Вперше здійснено порівняльний аналіз й класифікацію цих інструментів за міжнародною систематикою Е. Горнбостеля – К. Закса. На основі давніх легенд і писемних джерел вивчено їх роль у духовній культурі Китаю доби бронзи. Починаючи з доби правління ранніх династій Шан (Інь) і Чжоу (1766-247 рр. до н.е.), дзвони посідали важливе місце в ритуально-церемоніальному, державному і суспільному житті Китаю

Ключові слова: бронзові дзвіночки, дзвони, династія Шан, династія Чжоу, ідіофони, музична археологія.

Постановка проблеми. Китайські ідіофони – дзвіночки та дзвони доби бронзи, виявлені під час археологічних розкопок, ще майже не досліджені і в переважній більшості невідомі європейським музикознавцям.

Огляд останніх публікацій. Публікації системного вивчення окресленої тематики з позицій інструментознавства (органології) як у зарубіжному, так і в українському музикознавстві на сьогодні відсутні. Тому завданням даної статті обрано постановку проблеми вивчення одного типу китайських ідіофонів ранніх китайських династій Шан (Інь) і Чжоу, яка в даній розвідці здійснюється вперше.

Метою статті є системне інструментознавче дослідження археологічних ідіофонів Китаю доби бронзи, їх морфологічної специфіки, технологій виготовлення, акустичних характеристик, а також функцій у ритуально-магічній та культовій практиці і суспільному житті давніх китайців.

Виклад дослідницького матеріалу. Протягом другої пол. XX ст. у різних районах Китаю було виявлено велику кількість дзвіночків та дзвонів що відрізнялися за формами, декоруванням, розмірами й способом звуковидобування. Легенди, перекази і давні писемні джерела свідчать, що бронзові дзвіночки і дзвони мали велике сакральне значення в давніх обрядах та ритуалах. З розвитком суспільства вони стають символами влади, соціального статусу, еталоном настроювання музичних інструментів, а також пов'язані з системою одиниць виміру довжини, площі, об'єму та ваги.

Згідно з археологічними дослідженнями, доба бронзи в Китаї датується приблизно 2000 р. до н.е., коли в різних його регіонах (провінції Хенань, Шансі, Хубей та ін.) було виявлено перші предмети, виготовлені з бронзи. На ранніх етапах правління династії Шан (1766-1122 рр. до н.е.) бронзолivarне виробництво було досить розвиненим, а в пізній період і на початку правління династії Чжоу (1122-247 рр. до н.е.) досягло розквіту. На відміну від європейської бронзової доби, де цей метал використовувався виключно у виробництві зброї, знарядь праці та прикрас, в Китаї з бронзи виготовляли ритуальні предмети (посуд) і музичні інструменти [6; 26].

Вік деяких бронзових музичних інструментів, виявлених в археологічних розкопках, налічує не одне тисячоліття. Найдавнішими є бронзові дзвіночки *тунлін*, що походять із провінції Хенань (рис. 1 а). Вони датуються 2000-1600 рр. до н. е. Виявлено 5 дзвіночків, дбайливо обгорнутих декількома шарами шовкової та луб'яної тканини. Всередині кожного з них розміщений язичок, виготовлений з нефриту. На особливе значення інструментів вказує використання дорогоцінного каміння (нефриту) для язичка та рідкої на той час бронзи, що мала не меншу цінність. За міжнародною систематикою музичних інструментів цей різновид ідіофона належить до язичкових дзвонів (класифікаційний код 111.242.122) [10; 240]. Вони мають овальну, дещо приплюснуту з боків форму. Корпус від нижнього отвору і до верху поступово звужується. У верхній частині розташоване «вушко» для підвішування. З однієї сторони вздовж корпусу існує виступ у формі плавника риби. Висота всіх дзвіночків складає 6,3 см.

Іншим найдавнішим типом дзвіночків є ідіофони без язичка *нао* (класифікаційний код 111.242.111) [7; 240]. Звук на цих інструментах видобувався за допомогою палички або молоточка, яким вдарили по корпусу. Вони мають форму овальної чаші. Посередині звуженого кінця знаходиться порожнєтільний відросток циліндричної форми для закріплення в ньому дерев'яного держака. Верхній край дзвоників із двох боків має увігнуту форму. Ці інструменти під час гри тримають вертикально (отвором догори) в одній руці, а другою вдариють паличкою. Зазвичай в археологічних розкопках їх знаходять у комплектах – від 3 до 5 екземплярів. Усі вони мають різні розміри та настроєні на певний тон. Найбільшу кількість цих інструментів виявлено в похованнях вельмож на півночі Китаю, зокрема, в околицях м. Аньян (провінція Хенань). Найкраще збереженими є дзвіночки з гробниці, розкопаної археологами в 1976 р. (рис. 1 б). Із написів, що збереглися в гробниці, стало відомим ім'я похованої жінки – Фухао. Вона була дружиною імператора У Ді з династії Шан (1766-1122 рр. до н.е.). Роки життя і смерті цього монарха та його дружини не встановлено, тому більш точне датування дзвіночків поки що неможливе. Відомо, що імператор правив 59 років, а його дружина Фухао, похована з такими великими почесностями, була могутнім військовим полководцем [10; 351]. Виявлені дзвіночки склали набір із п'яти екземплярів різних розмірів. Під час акустичних експериментів встановлено, що кожен із цих інструментів (якщо вдарили по різних частинах корпусу) може видавати два звуки різної висоти. Отже, на цьому наборі дзвіночків було можливим виконання мелодії.

Знайдений археологами найдавніший бронзовий дзвін *данао* («великий нао»), датується XIV ст. до н.е. За формою він є аналогічним до без'язичкових настоюваних дзвіночків *нао*. Це доволі масивний інструмент. Його висота сягає 60 см. Найбільший на даний час *данао* виявлено під час розкопок у провінції Хунань. Він має висоту 89 см і важить майже 154 кг. (рис. 2 а). Інші три великих дзвони археологи знайшли у похованні поблизу містечка Лянчжоу (провінція Цзянсі). Вони датуються пізнім періодом династії Шан (приблизно 1100 рр. до н.е.). Поверхні дзвонів (на відміну від дзвіночків)

вкривали складні орнаменти. Наявність у нижній частині корпусу порожнього відростка циліндричної форми свідчить про те, що ці інструменти, як і подібні до них за формою дзвіночки, насаджувалися на дерев'яний держак. Однак їх розміри і вага вказують на те, що масивний дерев'яний держак закріплювався на міцній горизонтальній основі. Звук *данао* є доволі голосним, але не прозорим (глухим) і не має точної висоти. Це вказує на те, що інструмент могли використовувати як ритуальний або сигнальний. Вважають, що *данао* використовувався у війську для подачі сигналу до початку бою барабанів та його завершення. Очевидно, його закріплювали на спеціальному возі [5; 40]. Це відкриття мало надзвичайно велике значення для вивчення функціонального призначення цих інструментів. Численні знахідки в археологічних розкопках ідіофонів *данао*, датованих кінцем правління династії Шан – початком династії Чжоу (кінець II – початок I тис. до н.е.), свідчать про їх активне використання в той період в обрядовій діяльності та військовій справі. Приблизно з VIII ст. до н.е. цей різновид дзвонів виходить з ужитку, оскільки не засвідчений серед археологічних знахідок.

В епоху Чжоу (1122-247 рр. до н.е.) роль головного бронзового інструмента виконує інший різновид без'язичкового типу, що отримав назву *чжун* (у перекладі з китайської – «дзвін»)¹ (рис. 2 б). Від *данао* інструмент успадкував овальну (мигдалеподібну) форму, увігнуті з двох боків краї отвору та циліндричний виступ. Однак виступ відливався суцільним і не мав отвору для насаджування на дерев'яний стрижень. Позиція, в якій знаходився інструмент під час гри, також є іншою. Інструмент завжди розташовувався отвором униз. У залежності від розміру дзвони епохи династії Чжоу розподілялися на великі («ню-чжун») та маленькі («юн-чжун»). Нижче циліндричного виступу знаходився гачок для підвішування. Розташування гачка не по центру (де знаходився виступ), а збоку дозволяло фіксувати інструмент під кутом у діагональній позиції. Характерною особливістю цього дзвона є наявність коротких циліндричних виступів, розташованих на корпусі у три ряди. В давніх джерелах збереглися назви всіх складових цього дзвона. Виступ циліндричної форми, за який підвішувався дзвін, називався «юн», а гачок для утримування його у діагональній позиції – «гань». Пряма широка смужка, що проходить вертикально вздовж корпусу, називається «чжен». На цій смужці зазвичай гравірували тексти. По обидва боки від неї знаходилися короткі циліндричні виступи, що називалися «мей». Вигнуті краї отворів мали назву «юй», а їх гострі кути – «сянь».

У низці наукових трактатів уміщено досить детальні описи різних фізичних характеристик, притаманних процесу розповсюдження звуку, його інтенсивності, висоті тону, резонансу, тощо. Зокрема, в трактаті «Као гун цзи» («Записки про вивчення ремесел»), що увійшов у канон «Чжоу лі» (V ст. до н.е.), йдеться про зв'язок розмірів дзвона з висотою звуку та відстанню його розповсюдження: «...великий дзвін утворює потужний низький звук, що розповсюджується на далеку відстань, а маленький – навпаки ... На звучання також впливає товщина стінок дзвона, пропорції між висотою та діаметром, а також вибір місця для вдарання» [8; 262].

Більша частина китайських дзвіночків і дзвонів мають овальну (мигдалеподібну) форму корпусів. Кожен із напівовалів відливався окремо, а готові частини припаювалися разом. Овальну форму для дзвонів обрано не випадково. Вона сприяла послабленню звукових хвиль. Китайський вчений Шень Ко, який жив в епоху правління династії Сунь (589-618 рр.), дав цьому теоретичне пояснення. На його думку, пласкі дзвони відтворюють короткі звуки, а круглі мають властивість тривалого звучання. Звуки пласких дзвонів є «різкими» («це»), а круглих – «хвилястими» («цой»). Якщо мелодія виконується у швидкому темпі і по дзвонах вдаряють часто, «хвилясті» звуки, не встигаючи згаснути, накладаються один на одного і не відокремлюються. Замість мелодії чуємо суцільне гудіння. Пласкі дзвони у цьому випадку відтворюють більш розбірливі звуки [11; 128]. Теоретичний аналіз звуків, здійснений Шень Ко є глибоко науковим з позицій сучасної акустики. Відомо, що кругле тіло звучить набагато довше, ніж пласке. Це пов'язане з тим, що кругле зазнає меншого опору повітря, тому звучить довше [2; 191].

Виготовлення дзвонів у добу правління династії Чжоу (1122-247 рр. до н.е.) свідчить про високий розвиток технологій ливарної справи. Навіть у наш час виготовлення дзвонів потрібного тону вважається надзвичайно важким завданням. Для цього необхідно точно визначити пропорції металів у сплаві, їх кількість, температурний режим та спосіб загартовування. При відливанні у форму потрібно правильно розрахувати всі розміри та пропорції – діаметр дзвона у різних точках, контури кривих, тощо. Навіть коли дотримано всіх норм, дзвін у результаті не обов'язково точно буде відтворювати потрібну висоту звуку. Тому після відливання дзвону здійснюється доведення його до потрібного тону шляхом підпилювання у певних місцях. У цьому відношенні вражає ідеальна точність відливання давніх китайських дзвонів. Зі всіх екземплярів, що зберігаються в музеях Китаю, лише на декількох дослідники виявили ознаки підпилювання, тобто вони одразу ж після відливання вже мали точно визначений тон. Це свідчить про високий рівень знань майстрів того часу.

Цікаво зазначити, що крім Китаю, в жодній з давніх цивілізацій музичний інструмент не пов'язувався з системою вимірів і ваги. Такими інструментами в Китаї були дзвони. Китайські легенди приписують імператору Хуанді та його міністру музики Лін Луню визначення еталонів одиниць довжини, площі, об'єму та ваги. В їх основу покладено еталони вимірів тонів дзвонів за звуковою шкалою *люй-люй*. Подібна система вже існувала в епоху Західного Чжоу² (XI-VIII ст до н.е.). Стандартна вимірювальна посудина, за яку правив дзвін певного розміру і настроювання, згадується в трактаті «Го юй». Автор тексту обґрунтовує необхідність стандартних («правильних») мір, виходячи з психології сприйняття: «...оскільки вуха та очі для серця є рухомих механізмом («шу цзі»), вуха повинні слухати, а очі – бачити гармонічне («хе») і правильне («чжен»), що є неможливим без правильної системи вимірювання («ду лян»))» [1; 345]. Тому давні правителі в якості стандарту виміру взяли дзвін *чжун*, тон якого не повинен перевищувати висоту звучання струни цитри *цзюнь* (яку використовували як еталон для точного настроювання – *Ч.Н.*), а вага – одного *даня* (приблизно 28, 665 кг – *Ч.Н.*). Отже ці посудини-дзвони були не лише звуковисотними еталонами, але й еталонами вимірів довжини, об'єму та ваги. За правління династії Чжоу, з метою розповсюдження по всій країні єдиної системи вимірів, було виготовлено 12 спеціальних еталонних дзвонів, настроєних за шкалою *люй-люй*. Ці дзвони возили провінційними містами, щоб у них мали можливість точно настроїти 13-струнну цитру *цзюнь*. Її настроювання відбувалося за рахунок пересування спеціальних поріжків під струнами однакової довжини. Довжина кожної струни до поріжка давала визначену міру довжини. За висотою ідеально настроєної цитри у провінційних містах мали можливість відливати власний набір еталонних дзвонів [1; 345].

Окремим типом дзвона, відомим із часів доби правління династії Чжоу, є *бо* (рис. 2 в). На відміну від овальної (мигдалеподібної) форми *чжунів*, корпус цього інструмента завжди був круглим у розрізі. Він нагадує посудину з прямими стінками та пласким дном. Корпус інструмента багато декорований сакральними орнаментами. На пласкій верхній частині знаходиться петля у формі двох геральдично розташованих драконів. Дзвони *бо* є досить масивними і великими за розмірами. Деякі з екземплярів, що датуються VII ст. до н.е., мають висоту 75 см і важать 61-62,5 кг. На відміну від *чжуна*, дзвони *бо* завжди висіли вертикально. Як зазначає І. Алєндєр, починаючи від періоду правління династії Хань (202 р. до н.е. – 220 р. н.е.), вже не робили різниці між формами, і давній термін «бо», яким позначалася круглі у розрізі дзвони, замінили терміном «чжун» що став загальною назвою всіх дзвонів [5; 47]. Археологічні розкопки свідчать, що до VI ст. до н.е. висота дзвонів не перевищувала 60 см. Вже через сто років, у V ст. до н.е. дзвони відливалися висотою майже 180 см. Це свідчить про високу майстерність їх відливання. Зазначимо, що в інших цивілізаціях доби бронзи висота дзвонів була не більшою, ніж 20 см.

Дзвін *чунь* виник наприкінці VII ст. до н. е., а вийшов з ужитку приблизно у II ст. (рис. 2 г). У давніх трактатах вміщено відомості про використання цього інструмента як сигнального під час військових дій. У них подається опис інструмента. Зокрема, в трактаті «Чженсюань» зазначається: «Дзвін *чунь* має круглу форму, зверху він ширший, а знизу – вужчий. Звук нагадує спів або крик, а також звук барабана гу» [3]. Збережені екземпляри *чунів* мають декілька різновидів: 1) куполоподібна верхня частина корпусу плавно звужується до середини і дещо розширюється до краю отвору, зверху посередині знаходиться гачок для підвішування у вигляді тигра; 2) округла верхня частина корпусу і широкий отвір; гачок для підвішування у вигляді дракона; 3) пласка, дещо заокруглена верхня частина звужується до отвору; гачок для підвішування у формі коня. З давніх писемних джерел відомо, що цей дзвін використовували в поховальних церемоніях та ритуалах жертвопринесень. Його, як найбільшу цінність, передавали у спадок. В одному з текстів йдеться про те, що «...за допомогою дзвонів *чунь* сини висловлювали батькам свою шану, сини й онуки високо цінували цей скарб» [3]. Приблизно на початку правління династії Західна Хань (202 р. до н.е. – 220 р. н.е.) дзвони *чунь* почали використовувати для настроювання інших музичних інструментів. Тоді ж зроблено відкриття, що мало важливе значення. Стало відомо, що за допомогою перевернутого і заповненого водою дзвона можна змінювати висоту його звуку. Шляхом збільшення або зменшення об'єму води у дзоні досягали настроювання висоти у частках півтонів (чим більше наливали води, тим нижчим був звук). Уперше про це відкриття згадується в трактаті «Чжоу лі». В ньому зазначено, що бронзовий дзвін *чунь* використовується для настроювання барабанів [9; 268]. У період правління династії Тан (618-960 рр.), коли дзвони *чунь* уже вийшли з ужитку, для настроювання інструментів використовували глиняні горщики подібної форми. З писемних джерел відомо, що Сима Тао у 765 р. першим виготовив із глини набір із восьми «водяних посудин» («шуй чжунь») і показав їх імператорові [2; 190].

Починаючи від доби правління династії Шан (1766-1122 рр. до н.е.), протягом тисячоліть за дзвонами зберігалися ритуальні та магічні функції. Про це свідчать згадки у трактаті «Моцзи» в розділі «Регламентація поховання». Дзвони та інші музичні інструменти повинні обов'язково

входить до складу поховального інвентарю імператорів і вельмож [9; 107, 114]. Про культове значення дзвонів свідчить також сакральна символіка їх оздоблення. Як символи плодності й відродження, вони були тісно пов'язані з культом предків. В одному з етіологічних міфів³ йдеться про народження Горою-Дзвоном сина на ймення Довгий Барабан (Гуянь). Він став першим правителем (хоу), першим виготовив бронзовий дзвін і створив мелодію.

Висновки. Починаючи з епохи правління ранніх династій Шан і Чжоу (1766-247 рр. до н.е.), дзвіночки та дзвони як сакральні інструменти посідали надзвичайно важливе місце в ритуальній і культовій практиці, а також у державному управлінні й суспільному житті давнього Китаю.

Примітки

¹ В подальші періоди терміном «чхун» у писемних джерелах позначався будь-який різновид дзвонів. Ця обставина не дозволяє визначити про який з різновидів йдеться в давніх текстах.

² Епоха правління династії Чжоу (1122-247 рр. до н.е.) ділиться на два періоди – Західне Чжоу (XI-VIII ст. до н.е.) та Східне Чжоу (VIII-III ст. до н.е.).

³ Етіологічний міф – це категорія міфу, що пояснює появу різних природних і культурних особливостей та соціальних об'єктів [6; 635].

Ілюстрації

Рис. 1.

*а – дзвоник тунлін;
б – набір дзвоників нао*

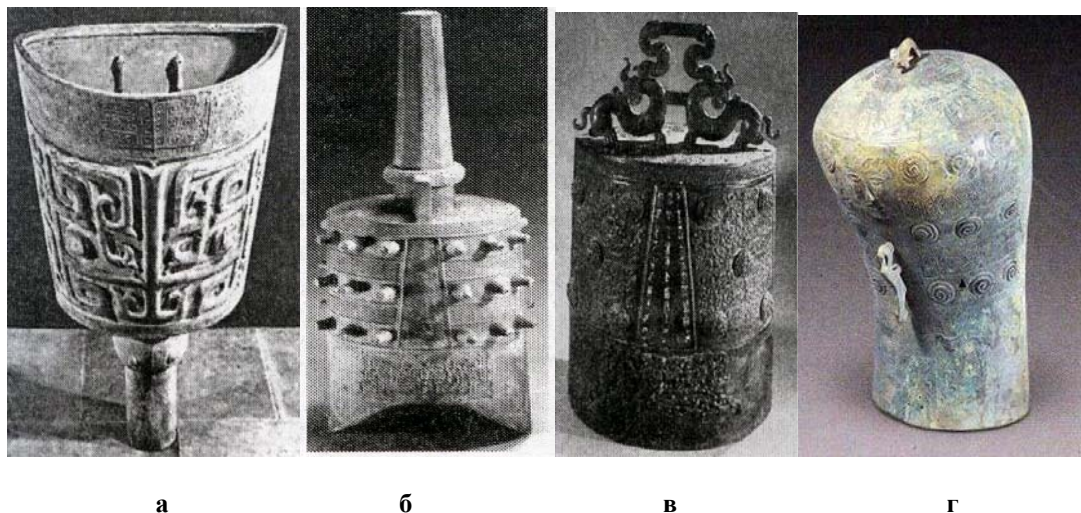

Рис. 2.

Дзвони: а – данао; б – чхун; в – бо; г – чунь

Список використаної літератури

1. *Го юй* (Речи царств) / пер., вступ. и примеч. В. С. Таскина / Го юй. – М. : Наука, 1987. – 472 с.
2. *Еремеев В. Е.* Акустика в традиционной культуре / В. Е. Еремеев // *Духовная культура Китая: энцикл.* в 5 томах / гл. ред. М. Л. Титаренко. – М. : Восточная литература, 2009. – Т. 5. – С. 188-217.
3. *Китайская бронза: путь ритуала. Колокол Чунь* [Электронный ресурс] / Китайская бронза: путь ритуала. Колокол Чунь. – Режим доступа : bronza.prostokitay.ru/5_4.html.

4. *Мифологический словарь* / гл. ред. Е. М. Мелетинский. – М. : Сов. энцикл., 1990. – 672 с.
5. *Музыкальные инструменты Китая*. Иллюстрированный очерк [Авторизованный перев. с кит. под ред. и с доп. И. З. Аландера]. – М. : Госмузиздат, 1958. – 70 с.
6. *Хань Фан*. Древнекитайские бронзовые изделия и краткий обзор важных археологических открытий в Хубэе: доциньский период / Хань Фан // *Общество и государство в Китае*. – Т. XLIV. – Ч. 2. – М. : ИВ РАН, 2014. – С. 25-39.
7. *Хорнбостель Э. М.* Систематика музыкальных инструментов / Эрих М. фон Хорнбостель, Курт Закс // *Народные музыкальные инструменты и инструментальная музыка*. Сб. ст. и материалов: в 2 ч. – Ч. 1. – М. : Сов. композ., 1987. – С. 229-261.
8. *艺术研究记录//周礼 (中文现代文翻译版李阳著)*. - 京: *中华书卷*, 1985. (Записки про вивчення ремесел // Чжоуські ритуали [пер. на сучас. китай. мову та коментарі Лін Іня]. – Пекін : Чжунхуа шуцзюй, 1985. – С. 234-310).
9. *张松义“周礼”解译*. -北京: *中华书卷*, 1987. (Сунь І-чжан Правильне тлумачення «Чжоу лі» / Сунь І-чжан. – Пекін : Чжунхуа шуцзюй, 1987. – 360 с.)
10. *考宋晨–最古老的中国社会, 夏和商朝/最精确的中国史 1*. –上海: 人民出版社, 2001. (Сун Чжень-као Найдавніші китайські суспільства. Династії Ся і Шан / Сун Чжень-као // *Загальна історія звичаїв і правил у Китаї*. – Т. 1. – Шанхай : Женьмін чубанше, 2001. – С. 350-358).
11. *孔深访谈 (唐朝)*. *书页. 1-6*. -成都, 1957. -*书本5-6*. (Шень Ко Записи бесід у Менсі. Кн. 1-6. / Шень Ко.– Ченду, 1957. – Кн. 5-6. – 256 с.)

References

1. *Go Yuy* (Rechi tsarstv). – М. : Nauka, 1987. – 472 p.
2. *Yeremejev V. Ye.* Acustica v traditsionnoj culture / V. Ye. Yeremejev // *Dukhovnaya cultura Kitaya: entsyclopediya v 5 tomakh*. Т. 5, М. : Vostochnaya literatura, 2009. – P. 188-217.
3. *Kitayskaya bronza: put rytuala. Kolokol Chun*. – [Elektronnyi resurs] Kitayskaya bronza: put rytuala. Kolokol Chun. – Rezhym dostupa: bronza.prostokitay.ru/5_4.html].
4. *Mifologicheskii slovar*. – М. : Sovetskaya entsyclopediya, 1990. – 672 s.
5. *Muzikalnyye instrumenty Kitaya*. Illustrirovanniy ocherk [Avtorizovanniy perev. s kit. pod red. i s dop. I. Z. Alendera]. – М. : Gosudarstvennoye Muzykalnoye Izdatelstvo, 1958. – 70 s.
6. *Han Fang*. Drevnekitayskie bronzovye izdeliya i kratkiy obzor vazhnykh arkhieologichieskikh otkrytiy v Khubeye // *Obshchestvo i gosudarstvo v Kitaye*. – Т. XLIV. – ch. 2. – М. : Institut vostokovedeniya RAN, 2014. – S. 25-39.
7. *Hornbostel E. M, Sachs C.* Sistematika muzykalnykh instrumentov // *Narodnyye muzykalnye instrumenty i instrumentalnaya muzyka: Sbornik statey i materialov v 2 chastyakh*. Chast 1. – М. : Sovetskiy kompozitor, 1987. – S. 229-261.
8. *艺术研究记录//周礼 (中文现代文翻译版李阳著)*. 北京: *中华书卷*, 1985. (Zapyski pro vyvchennia remesel // Chzhouski rytualy. – Pekin : Chzhunkhua shutsyuy, 1985. – S. 234-310).
9. *张松义“周礼”解译*. -北京: *中华书卷*, 1987. (Sun I-Chzhan Virne tлумачennya «Chzhou li» / Sun I-Chzhan. – Pekin : Chzhunkhua shutsyui, 1987. – 360 p.)
10. *考宋晨-最古老的中国社会, 夏和商朝/最精确的中国史 1*.上海: 人民出版社, 2001. (Sun Chzhen-kao, Naydavnishi kytaiski suspilstva. Dynastiya Sya i Shan / Sun Chzhen-kao // *Zagalna istoria zvychayiv ta pravyl v Kytayi*. Tom. 1. – Shankhai : Zhenmin chubanshe, 2001. – S. 350-358)
11. *孔深访谈 (唐朝)* *书页. 1-6* -成都, 1957. -*书本5-6*. (Shen Ko, Zapysy besid u Mensi. Кн. 5–6, Chengdu, 1957. – 256 s.)

КОЛОКОЛЬЧИКИ И КОЛОКОЛА В КИТАЙСКОЙ ИНСТРУМЕНТАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЕ ЭПОХИ БРОНЗЫ

Чень Наньпу, соискатель Львовской национальной музыкальной академии им. Н.В. Лысенка, заместитель директора, Музыкальный колледж «Qin Yun», г. Леншань, провинция Сычуань, Китай

Статья посвящена изучению идиофонов – колокольчиков и колоколов эпохи бронзы, обнаруженных в археологических раскопках на территории Китая. Впервые осуществлен сравнительный анализ и классификация этих инструментов по международной систематике Э. фон Горнбостеля – К. Закса. На основании древних легенд и письменных источников изучена их роль в духовной культуре Китая эпохи бронзы. С начала эпохи правления ранних династий Шан (Инь) и Чжоу (1766-247 гг. до н.э.) колокола занимали важное место в ритуально-церемониальной, государственной и общественной жизни Китая.

Ключевые слова: бронзовые колокольчики, колокола, династия Шан, династия Чжоу, идиофоны, музыкальная археология.

GLOCKENSPIELS AND BELLS IN CHINESE INSTRUMENTAL CULTURE OF BRONZE AGE

Chen Nanpu, applicant of Lviv National Music Academy n.a. M. V. Lysenko,
Deputy director of Music College «Qin Yun», city Lanshang, province Sichuan, China

This article is devoted to the study of idiophones – glockenspiels and bells of the Bronze Age which were found during archaeological excavations in China. We performed comparative analysis and classification of these instruments according to the international systematics of E. Hornbostel and K. Sachs. Based on ancient legends and written sources we studied their role in the spiritual culture of the Chinese Bronze Age. Since the era of the rule of the early Shang (Yin) and Zhou Dynasties (1766-247 BC), bells occupied an important place in ritual and ceremonial, public and social life of China.

Key words: bronze glockenspiels, bells, Shang Dynasty, Zhou Dynasty, idiophones, music archaeology.

UDC 78.481

GLOCKENSPIELS AND BELLS IN CHINESE INSTRUMENTAL CULTURE OF BRONZE AGE

Chen Nanpu, applicant of Lviv National Music Academy n.a. M. V. Lysenko,
Deputy director of Music College «Qin Yun», Lanshang, province Sichuan, China

Aim. The aim of the article is to perform the organological research of the archaeological idiophones in China for the period of Bronze Age, investigate their morphology, acoustics, manufacturing techniques and functional purposes.

Research methodology. A set of methods was applied from the organological and archaeological studies that gives reason to determine the role of this type of idiophone in the spiritual culture of China for the period of Shang (Yin) Dynasty and Zhou Dynasty.

Results. This article considers and studies for the first time the different types of ancient Chinese bronze chime-bells and bells discovered in archaeological excavations in China. The peculiarities were analyzed of their shapes, morphology, manufacturing technology, acoustic characteristics, as well as their significance in the ritual and magic, religious practice and social life of ancient China. Based on the ancient legends, iconographic and written sources their role was established in the spiritual culture of China for the period of Bronze Age. The comparative analysis was performed of this type of idiophone and classification in accordance with the international systematics by E. Hornbostel – K. Sachs.

Novelty. The first attempt was made of organological analysis of Chinese idiophones for the period of Bronze Age from the archaeological excavations in China.

Practical significance. The article material introduction to the European Music Studies will ignite the further comparative studies of East and West musical instruments in the field of musical archeology.

Key words: bronze glockenspiels, bells, Shang Dynasty, Zhou Dynasty, idiophones, music archaeology.

Надійшла до редакції 30.11.2016 р.

УДК 783.2; 781.24

ЕВОЛЮЦІЯ НЕВМЕННОГО РОЗСПІВУ ТА ЙОГО НОТАЦІЇ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Підгорбунський Микола Анатолійович, кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ
nikolauspig@gmail.com

Стаття присвячена стародавнім видам церковного співу часів Київської Русі і до XVII ст. Досліджено та проаналізовано стовповий розспів як один із стародавніх розспівів української Православної церкви. Визначено, що цей розспів сягає своїми коріннями у візантійську нотацію, але з часом київські півчі пристосували візантійські наспіви до слов'янського тексту. Так поступово сформувався київський розспів, який віддалено нагадував свого візантійського попередника. Проаналізовано співочі рукописи XII ст., що зберегли грецькі тексти окремих піснеспівів, а саме Благовіщенський кондакор та Типографський статут із Кондакарем. Зроблено аналіз побудови стародавніх церковних піснеспівів та їх нотації.

Ключові слова: церковний спів, піснеспіви, ладова система, стародавня нотація, співочі рукописи.

Постановка проблеми. стовповий розспів є одним із стародавніх розспівів української Православної церкви. Цей розспів має й інші назви – невменний або знаменний (кулізм'яний). Назва «стовповий розспів» походить від слова «стовп» – восьмижневого циклу «Октоїха», книги розспіваної цим розспівом. Вважається, що це був одноголосий хоровий спів, який виконувався без будь-якого інструментального супроводу, тобто акапельно.

Нашим завданням є проаналізувати появу стовпового розспіву в Київській Русі, дослідити структуру невменної нотації та її еволюцію до початку XVII ст.